

Uniwersytet Łódzki

jaroslaw.kita@uni.lodz.pl

Recenzja

**dysertacji doktorskiej mgr. Roberta Frączaka pt. *Życie i działalność Ludwika Ręgorowicza (1888-1970) w świetle jego spuścizny w Archiwum Polskiej Akademii Nauk*,
Pułtusk 2026, ss. 264**

Biografistyka nie należy do łatwych badawczo przedsięwzięć na niwie historii i nauk humanistycznych, a tym bardziej kiedy historyk decyduje się wziąć na warsztat postać z tzw. drugiego planu. Wynika to m.in. z faktu, iż badacz musi nie tylko odtworzyć wiernie fakty z życia danej osoby, ale także odpowiednio je zinterpretować oraz umieścić w kontekście i realiach epoki. Pisanie więc tzw. biografii pretekstowej to niemal odtwarzanie mozaiki, z mnóstwa elementów, z których część została jeszcze dobrze ukryta, a w najgorszym wypadku zniszczona. Stąd też współczesna biografistyka akcentuje, że celem badań nie jest stworzenie za wszelką cenę pełnej narracji, lecz możliwie najwierniejsze odtworzenie życia badanej osoby na podstawie krytycznie ocenionych zróżnicowanych źródeł. W praktyce oznacza to akceptację istnienia luk oraz wyraźne oddzielanie faktów potwierdzonych od hipotez badawczych.

Takie zadanie wyznaczył sobie mgr Robert Frączak decydując się na próbę odtworzenia życia i działalności Ludwika Ręgorowicza żyjącego w latach 1888-1970. Bohater jego dysertacji, urodzony w galicyjskim miasteczku, był nauczycielem, działaczem plebiscytowym, urzędnikiem państwowym różnych szczebli i badaczem dziejów polskiej oświaty. W swoim długim życiu przenosił się do różnych miejsc, gdzie podejmował kolejne posady i obowiązki zawodowe, stąd można powiedzieć, że celem mgr. R. Frączaka stało się odtworzenie i scharakteryzowanie, określonych miejscem pobytu i pracy, światów i mikroświatów Ręgorowicza. W historiografii postać ta już się pojawiała, ale najczęściej w postaci regionalnych i ogólnopolskich niewielkich opracowań o charakterze słownikowych i encyklopedycznym, bądź w pracach traktujących o wydarzeniach, w których uczestniczył.

Jednocześnie traktowano życie i działalność Ręgorowicza na różnych polach aktywności w sposób nierówny, nieraz pojawiały się wręcz błędne informacje.

Stąd też temat podjęty w dysertacji doktorskiej przez mgr. Roberta Frączaka uważam za istotny i w pełni uzasadniony, gdyż z pewnością Autor podjął próbę wypełnienia określonej luki w stanie dotychczasowych ustaleń badawczych. Sam temat może wydawać się niezbyt istotny, gdyż bohater nie należał do znanych postaci, nie tylko w obecnym oglądzie, ale także w czasach kiedy żył i działał, ale jest on jednak bardzo ciekawy biorąc pod uwagę zakres omawianych problemów i rozległe cezury chronologiczne. Ponadto taka wielowątkowość tematu dała przy tym wiele możliwości, aby Doktorant wykazał się odpowiednimi umiejętnościami warsztatowymi. Pomimo iż, jak wspomniałem wyżej, podejmowano już w dalszej i bliższej przeszłości pewne badania nad osobą Ręgorowicza, to należy zaakcentować, że analizy i ustalenia mgr. R. Frączaka w wielu kwestiach mają zdecydowanie nowatorski charakter. Ponadto Doktorant „poprawiał” i uzupełniał dotychczasowe ustalenia badaczy funkcjonujące w istniejącej literaturze przedmiotu.

Muszę jednocześnie zawrzeć dygresję, że nie może traktować pracy jako pełnej biografii Ludwika Ręgorowicza, nawet patrząc poprzez pryzmat tytułu dysertacji, na realizację którego zdecydował się Pan mgr Robert Frączak.

Baza źródłowa

Jak wskazano w tytule dysertacji została ona napisana głównie w oparciu o źródła przechowywane w Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, a przede wszystkim przekazaną tam spuściznę wytworzoną i zgromadzoną przez Ludwika Ręgorowicza. Ponadto w placówce tej znajdują się niepublikowane prace naukowe, popularnonaukowe i publicystyczne napisane przez bohatera niniejszej rozprawy. W spuściźnie po Ręgorowiczu są także nieliczne materiały wytworzone przez jego żonę i córkę. Najbardziej cenne były pozostawione przez bohatera dysertacji egodokumenty, tak drukowane, jak i szczególnie te pozostające nadal w rękopisach – wspomnienia, notatki, korespondencja, album rodzinny, nie poddane autocenzurze.

Ponadto mgr R. Frączak przeprowadził kwerendy źródłowe w kilku jeszcze innych jednostkach archiwalnych (Archiwum Akt Nowych, Archiwum Diecezjalne w Tarnowie) i bibliotecznych (Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka Śląska w Katowicach). Poszukiwania

źródłowe prowadził także w różnych tytułach prasowych i w innych źródłach drukowanych, a z tych szczególnie cenne okazały się wszelkiego typu sprawozdania wytworzone na potrzeby instytucji państwowych i samorządowych. Efektem tej eksploracji stało się wydobycie materiałów niezbyt często lub w ogóle niewykorzystywanych dotychczas przez badaczy.

Moim zdaniem, podstawa źródłowa do realizacji podjętego tematu dysertacji jest jak najbardziej wystarczająca. Tę konstatację czynię jednak patrząc przez pryzmat tematu pracy doktorskiej *Życie i działalność Ludwika Ręgorowicza (1888-1970) w świetle jego spuścizny w Archiwum Polskiej Akademii Nauk*. Gdybym miał jednak przyjąć, za enuncjacjami Autora we Wstępie (np. s. 8 – „Celem pracy była rekonstrukcja biografii Ludwika Ręgorowicza...), że dysertację należy traktować jako biografię Ludwika Ręgorowicza, to musiałabym konkludować, iż podstawa źródłowa jest niepełna i należałoby dokonać kwerendy w innych zespołach, przede wszystkim w AAN oraz egodokumentach pozostawionych przez ludzi, którzy współpracowali z Ręgorowiczem, byli chociażby jego przełożonymi czy też podwładnymi.

Informacje pozyskane z archiwaliów i źródeł drukowanych zostały uzupełnione przez Autora poprzez ustalenia zawarte w istniejącej literaturze przedmiotu.

Literatura przedmiotu

Należy podkreślić, że dysertacja doktorska mgr. Roberta Frączaka ma w znacznym stopniu charakter źródłowy. Jednak Autor w szerokim zakresie wykorzystywał również ustalenia zamieszczone w istniejących opracowaniach monograficznych i artykułach naukowych. W tym wypadku, podobnie jak w przypadku wykorzystanych źródeł, skala podjętego wysiłku heurystycznego jest zadowalająca. Autor wykorzystał istotne publikacje dla odtwarzania realiów epok, w których żył i działał Ludwik Ręgorowicz. Należy przy tym zdawać sobie sprawę z faktu, iż mgr R. Frączak był zmuszony do zaznajomienia się z literaturą dotyczącą kilku jakże odmiennych okresów w naszych dziejach, a mianowicie okres zaborów, lata Wielkiej Wojny, okres Drugiej Rzeczypospolitej, czasy okupacji niemieckiej, w końcu powojenne lata tzw. Polski ludowej i PRL. Znajomość literatury przedmiotu przez Doktoranta należy uznać za dobrą o czym świadczą przypisy i wykaz opracowań w zestawieniu bibliograficznym (s. 231-243). Nie będę doszukiwał się czy tej, czy owej pozycji brakuje, gdyż z pewnością przy tak rozległych ramach chronologicznych w jakich zamyka się dysertacja, przy kilku przywołanych okresach dziejowych oraz skali podejmowanych różnych

zagadnień z zakresu historii politycznej, społecznej, gospodarczej i kulturalnej wskazałbym cały szereg jeszcze innych opracowań. Uważam jednak, że Autor przeprowadził w tym zakresie odpowiednią kwerendę biblioteczną i wykorzystał takie prace dawniejsze i współczesne, regionalne i ogólne, które pozwoliły mu na realizację podjętego tematu dysertacji. Jakikolwiek wskazane przeze mnie jeszcze inne publikacje z pewnością nie wniosłyby „rewolucyjnych” ustaleń i nie wpłynęłyby zasadniczo na wyniki przeprowadzonych analiz źródłowych. Co najwyżej mgr R. Frączak uzyskałby dodatkowe jednostkowe i drobne informacje, które w zasadzie potwierdzałyby ustalenia przez niego poczynione.

Konstrukcja rozprawy

Konceptualizując przedmiot badań mgr Robert Frączak swoje rozważania oparł na kilku wiodących problemach, które posłużyły mu do nakreślenia szeroko ujętej działalności zawodowej, społecznej i naukowej dr. Ludwika Ręgorowicza na tle realiów historycznych epok, w których przyszło mu żyć i pracować. Zasadnicze ramy chronologiczne dysertacji obejmują lata życia głównego bohatera, a mianowicie 1888 r. (data urodzenia) – 1970 r. (data zgonu). Jednocześnie Autor ze względów merytorycznych i źródłowych, wykracza niekiedy poza nie, skupiając się jednak wyłącznie na zagadnieniach ściśle powiązanych z głównymi aspektami podejmowanymi w pracy.

Przystępując do lektury dysertacji nasuwały mi się pewne wątpliwości czy z tak obszernym chronologicznie tematem, obejmującym przecież kilka wyraźnie różniących się od siebie okresów w naszych dziejach (Galicja pod zaborami i w okresie Wielkiej Wojny, walka o granice i lata niepodległej Drugiej Rzeczypospolitej z jej różnymi problemami, II wojna światowa ze swoimi strasznymi konsekwencjami dla wielokulturowego charakteru społeczeństwa państwa polskiego, a w końcu diametralnie inne realia w czasach tzw. Polski ludowej i okresie PRL) poradził sobie Doktorant. Przecież każda z tych epok to inne realia polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturalne, które należy poznać, rozumieć i kategoryzować. Po zapoznaniu się z rozprawą uważam, iż mgr R. Frączak wyszedł z tego zadania obronną ręką.

Dysertację otwiera wstęp, wartościowy i dojrzały, w którym Doktorant w klarowny sposób określił motywy podjęcia tematu, a dalej zaprezentował cele i metody badawcze oraz dość szeroko i wyczerpująco omówił problematykę badawczą podejmowaną w kolejnych

rozdziałach, odwołując się przy tym do charakterystyki stanu badań i wykorzystanej podstawy źródłowej, w końcu wyjaśnił zakres chronologiczny i terytorialny pracy (s. 5-15).

Kolejne części dysertacji to pięć rozdziałów, które mają układ chronologiczno-problemowy, z tym, że pierwszy z nich ma nieco inny charakter, niż pozostałe cztery. Rozdział pierwszy należy traktować jako wprowadzający. Mgr R. Frączak omówił w nim zasadniczą podstawę źródłową swojej dysertacji, czyli spuściznę po Ludwiku Ręgorowiczu przechowywaną w Archiwum Polskiej Akademii Nauk. Przybliżył okresy, w których gromadzono te zbiory i prace nad ich uporządkowaniem. Prowadzone one były wieloetapowo w latach 1962-2010, czyli faktycznie rozpoczęto gromadzenie spuścizny jeszcze za życia Ręgorowicza. Jest to ważny rozdział wskazujący na charakter zasobów, które w określonym stopniu pozwalają na konkluzje dotyczące możliwości opisywania i analizowania poszczególnych okresów różnorodnej aktywności bohatera dysertacji.

Kolejne cztery rozdziały, to niejako cztery światy w życiu Ludwika Ręgorowicza, a w ramach nich wydzielone zostały jeszcze mikroświaty. W rozdziale drugim Autor, niestety bardzo powierzchownie (pół strony), najpierw odniósł się do genealogii Ręgorowiczów, a następnie przywołał pierwsze mikroświaty Ludwika, czyli dzieciństwo i pierwsze lata szkolne, edukację w tarnowskich gimnazjach, lata życia akademickiego na Uniwersytecie Jagiellońskim i pierwszy okres jego życia zamyka przybliżeniem pierwszych prac zawodowych na niwie pedagogiki i pracy naukowej. Rozdział trzeci obejmuje bardzo krótki chronologicznie okres życia i działalności Ręgorowicza, ale niezmiernie skomplikowany problemowo i ważny z punktu widzenia kształtującego się po 123 latach niewoli państwa polskiego. Autor ukazuje bowiem udział swojego bohatera w działaniach niepodległościowych, w walce o granice Drugiej Rzeczypospolitej na Spiszu, Orawie, Opolszczyźnie i Górnym Śląsku. Ten okres będzie miał poważne przełożenie na kolejne światy i mikroświaty w jego tułaczym życiu. Rozdział czwarty podejmuje aspekty pracy zawodowej i aktywności społecznej po ustaleniu granic Drugiej Rzeczypospolitej. Autor wydzielił tutaj trzy wyraźne części / miejsca w życiu i działalności bohatera pracy – okres poznański, katowicki i warszawski. W końcu w piątym z rozdziałów zaprezentował ostatnie mikroświaty Ręgorowicza, czyli miejsce pobytu i aktywności podczas okupacji niemieckiej, powojenny powrót i pobyt w Katowicach, zesłanie w czasach stalinizmu do Bielska-Białej i ostatni etap w jego życiu, czyli ponowny powrót do stolicy, w której zmarł. Jako pozytyw podkreślić wypada próby obszernych podsumowań zamieszczonych w każdym z rozdziałów, których celem m.in. było wskazywanie jak dany mikroświat wpływał na kolejne etapy życia

Ręgorowicza. O dobrze postawionych problemach badawczych świadczy także niemal identyczna objętość (poza pierwszym mającym inny charakter) poszczególnych rozdziałów.

Przyjęty układ dysertacji doktorskiej, obejmujący pięć wskazanych rozdziałów, z których każdy, poza pierwszym, został jeszcze wewnętrznie podzielony na kilka wyraźnie wyodrębniających się części, generalnie nie budzi w mojej ocenie poważniejszych zastrzeżeń, ma charakter przejrzysty i logiczny. Nasuwają mi się jednak spostrzeżenia i propozycje, które proponuję Autorowi do przemyślenia, dotyczące przede wszystkim rozdziału trzeciego. W jego pierwszej części, poświęconej ukazaniu działalności Ręgorowicza na Spiszu i Orawie, niestety ta jego aktywność dla mnie „ginie”, pośród opisu zachodzących wydarzeń i ówczesnych realiów związanych z kwestią międzynarodowego rozwiązywania kwestii Spiszu i Orawy. Należałoby nieco przepracować ten podrozdział i bardziej zaakcentować udział Ręgorowicza w tych wydarzeniach.

Drugim mankamentem koncepcyjnym, który wkraść się do niektórych rozdziałów, są pojawiające się powtórzenia. Konstatacja ta najbardziej widoczna jest na przykładzie trzeciej części rozdziału trzeciego. Tytułem przykładu na s. 122-125 Autor opisywał te same zdarzenia, ba, nawet posługując się tymi samymi zdaniami !/!. Na podobne zaburzenia można wskazać także w innych częściach pracy (por. np. informacje s. 203 i 205), albo powtarzanie tych samych cytatów (por. np. s. 197 i 199).

W przypadku rozdziału czwartego okres poznański powinien zaczynać się od 1921 r., albo powtarzające się informacje na s. 133-134 powinny zostać usunięte, bowiem są znowu powtórzeniem zamieszczonych wcześniej.

Ponadto w niektórych z opisywanych aktywności Ręgorowicza Autor przeprowadzał zbyt ogólnikowe analizy. Jeśli już „przedstawienie bogatego życia i różnorodnej działalności Ręgorowicza” miało zostać ukazane „na tle wydarzeń historycznych i przemian społecznych, w korelacji z innymi postaciami ważnymi dla przebiegu tych zdarzeń” (Zakończenie, s. 219-220) to dopominałabym się bardziej dogłębnych refleksji w odniesieniu się do tych wydarzeń i ważnych postaci. Szczególnie zabrakło mi tego w ostatnim rozdziale, w odniesieniu do szczytowego okresu stalinizmu i odwilży październikowej (podrozdziały 5.2 i 5.3).

Dysertacja została zwieńczona Zakończeniem zawierającym, moim zdaniem, odpowiednio sformułowane wnioski końcowe wynikające z cząstkowych analiz w poszczególnych częściach pracy. Ponadto postawione zostały w nim wskazania badawcze, które zdaniem Doktoranta, można podjąć w przyszłości kontynuując podjęte przez niego

prace. Ważnym elementem dysertacji są także zamieszczone na końcu dwa aneksy, zawierające pełne wykazy drukowanych i pozostających w rękopisach prac naukowych, popularnonaukowych i publicystycznych Ludwika Ręgorowicza. Z pewnością jest to znakomita pomoc dla badacza z zakresu historii historiografii, który podjąłby się analizy tego dorobku.

Rozprawę uzupełniają bibliografia i wykaz skrótów, do których odniosę się w innych miejscach recenzji.

Podsumowując powyższe spostrzeżenia dotyczące układu pracy, uważam, że prowadzone w poszczególnych jej rozdziałach analizy (choć miejscami powinny być bardziej pogłębione), w znacznym stopniu znajdują uzasadnienie w przyjętej przez Autora koncepcji i odpowiadają problemowo-chronologicznemu typowi narracji. Chciałbym zaakcentować, że temat podjęty przez mgr. Roberta Frączaka nie był wcale prosty koncepcyjnie, a przede wszystkim badawczo. Może informacji nie trzeba było wydobywać z rozrzuconych źródeł różnej proveniencji, ale spuścizna po Ręgorowiczu to materiał nieraz niekoniecznie pełny i do końca wiarygodny, z czego Autor w większości przypadków zdawał sobie sprawę. Lektura dysertacji pozwala mi poczynić konkluzję, że do wykorzystywanych źródeł mgr R. Frączak podchodził z odpowiednim krytycyzmem badawczym i najczęściej rozważnie je analizował. Nie ulegał przy tym pokusie budowania tez w oparciu o informacje fragmentaryczne i jednostkowe, chociaż niekiedy było to niestety nieuniknione, ze względu na braki i charakter materiałów źródłowych. Jako pozytyw chciałbym także wyartykułować umiejętne wplatanie przez Doktoranta cytatów, odpowiednio dobranych i uzupełniających prowadzoną narrację, chociaż, jak zaznaczyłem, pojawiły się ich powtórzenia w pojedynczych przypadkach.

Uwagi szczegółowe

Obowiązkiem recenzenta jest wskazywanie zarówno mocnych, jak i słabszych stron opiniowanej pracy. W przypadku dysertacji mgr. Roberta Frączaka, moim zdaniem, przeważają te pozytywne elementy, jednak jej lektura nasunęła mi trochę uwag i wskazówek, których wyartykułowanie ma na celu zachęcenie Autora do dalszych przemyśleń i może jeszcze ulepszenia dysertacji, która po odpowiednich uzupełnieniach powinna ukazać się drukiem. Poza zasadniczymi uwagami wskazywanymi w innych częściach dysertacji, tutaj

nieco szczegółowych, ale nie będzie to wskazywanie drobiazgów stylistycznych, ortograficznych i językowych, braku liter, wyrazów, itp.:

- s. 25 – sprawozdanie do 31 września /sic!/ - miesiąc ten ma tylko 30 dni;
- s. 60 – nazwa uczelni winna brzmieć Cesarski Uniwersytet Warszawski (wskazując w tym kontekście na jego bojkot na równi z uczelniami w Rosji);
- s. 67 – Związek Walki Czynnej został powołany w 1908 r. a nie w 1906 r.;
- s. 74 i 171 – nadawano stopień doktora, a nie tytuł. Ponadto należałoby wyjaśnić, iż wszystkim humanistom nadawano wówczas stopień doktora filozofii, ale w odpowiedniej dyscyplinie (w zakresie nauk), a Ręgorowicz i jego żona otrzymali go więc w zakresie historii.
- s. 77 – wyjaśnić dlaczego wybuch rewolucji w listopadzie 1917 r., a nazwa przecież przewrót (rewolucja) październikowa;
- s. 80 – Autor napisał „wybitna znajomość języka niemieckiego”, a przecież jak na złość otrzymał z niego najsłabszą ocenę w porównaniu do innych przedmiotów. Może więc stonować na dobrą znajomość, którą z czasem będzie pogłębiał pełniąc stanowiska i urzędy...
- s. 87 – wybory do Sejmu Ustawodawczego w 1919 r.;
- s. 103 – może zamiast przybysze to wprowadzić pojęcie ziomkowie;
- s. 113 – plebiscyt był 20 marca 1921 r. a nie w 1920 r.;
- s. 117 i inne – przy pierwszym raz wprowadzanych osobach uzupełnić imiona;
- s. 140 – raczej chodzi o szkolnictwo w XIX w. a nie w XIII w.;
- s. 158 – przydałby się odpowiedni komentarz skąd taka negatywna ocena działań i osoby Ręgorowicza dokonana przez Korfantego (walka Korfantego z Grażyńskim);
- s. 163 – to samo jak wyżej;
- s. 172, 173, 176 – jeszcze raz porównać grupy uposażenia urzędniczego, raczej nie został awansowany z IV do V grupy (s. 173), a wręcz odwrotnie;
- s. 176 – uwagi o zaangażowaniu w organizację kolonii letnich pod koniec lat 30. nie mogą być udowadnianie pracą z 1929 r. raczej należy napisać, iż miał on już wcześniejsze doświadczenia i wówczas dać ten przypis.

s. 201 i dalsze strony – w 1945 r. nie było jeszcze PZWS, więc do jego powstania w 1947 r. należy stosować nazwę PWKS.

Przypisy, bibliografia, aneksy

Aparat naukowy, którym opatrzona jest dysertacja, wskazuje na bardzo dobre opanowanie warsztatu naukowego historyka przez Doktoranta. Prowadzone analizy zostały dobrze udokumentowane przez ponad 1300 przypisów, co należy podkreślić, nie tylko bibliograficznych, ale także rzeczowych i słownikowych. Zawierają one nieraz informacje uzupełniające wobec głównego toku rozważań we wszystkich rozdziałach. Przypisy zostały sporządzone poprawnie, widać rzetelność i uczciwość Autora w korzystaniu z dorobku naukowego innych badaczy. Bibliografia (s. 229-243) również została sporządzona poprawnie z przyjętym standardowym podziałem na źródła różnej proveniencji, opracowania i strony internetowe. Już wcześniej podkreślałem wartość i znaczenie informacji zamieszczonych w dwóch aneksach ujętych w formie dwóch wykazów - opublikowanych i pozostających w rękopisach - różnych prac głównego bohatera dysertacji. Dobrym rozwiązaniem jest zastosowanie wielu skrótów nazw własnych i często przywoływanych źródeł i opracowań, które zostały objaśnione w Wykazie skrótów. Jest on jednak nieco ukryty pomiędzy Zakończeniem a Bibliografią, optowałbym więc za umieszczeniem go raczej po Spisie treści, w ostateczności na samym końcu pracy. Upominałbym się jeszcze o załączenie materiału ilustracyjnego, nie ma nawet foto Ludwika Ręgorowicza, a przecież nie byłby to problem dla Doktoranta. Może warto też było w rozdziale drugim zamieścić ze dwie mapy omawianych regionów, miejsc ówczesnej aktywności bohatera dysertacji. Jeżeli w przyszłości mgr Robert Frączak decydowałby się na wydanie drukiem biografii Ludwika Ręgorowicza warto obowiązkowo wziąć pod uwagę ten element.

Język pracy

Dysertacja doktorska Pana mgr. Roberta Frączaka w swym całokształcie została napisana dobrym stylem i językiem, jednak pojawiły się w niej różnego typu błędy i usterki, w tym stylistyczne, interpunkcyjne, gramatyczne, ortograficzne (od 1 stycznia 2026 r. ortografia i interpunkcja po nowemu), a ponadto braki wyrazów w zdaniu czy też liter/litery w wyrazach. Jednocześnie język, którym posługuje się Doktorant jest adekwatny do naukowego

charakteru rozprawy. Swobodnie wyraża myśli, operuje przy tym bogatym słownictwem i trafnie stosuje pojęcia i terminy.

Podsumowanie

W mojej ocenie rozprawa doktorska mgr. Roberta Frączaka jest pracą wartościową, napisaną w oparciu o odpowiedni i zróżnicowany materiał źródłowy, która wnosi szereg nowych ustaleń w zakresie tematu badawczego podjętego przez Autora. Konceptualizacja przedmiotu badań i sposób ujęcia tematyki, forma przekazu wniosków i wyników badań oraz sposób uzasadniania tez stawianych przez Doktoranta świadczy o jego dojrzałości badawczej. Z zastrzeżeniem, że w niektórych przypadkach poczynione refleksje mogłyby być bardziej pogłębione. Należy podkreślić, iż Autor dysertacji wykazał się przy tym odpowiednio wysokimi umiejętnościami warsztatowymi. Najczęściej Doktorant w swoich ocenach zachowuje obiektywizm, koncentruje się na analizie przyczyn i skutków opisywanych zjawisk w oparciu o wykorzystywane źródła i literaturę naukową. Posługuje się przy tym wyważonym i odpowiednim językiem naukowym. Liczba jednostkowych przykładów, które Autor bierze pod uwagę, upoważnia go do formułowania odpowiednich uogólnień oraz wyciągania wiarygodnych wniosków. Podkreślam, że całokształt poziomu merytorycznego recenzowanej dysertacji nie budzi moich poważniejszych zastrzeżeń, a poczynione przeze mnie uwagi mają na celu podniesienie jakości pracy. Pracę doktorską mgr. R. Frączaka cechuje szeroki zakres problemowy, którego ujęcie i realizacja wymagały sporej wszechstronności i swobodnego poruszania się w problematyce z zakresu dziejów politycznych, społecznych, gospodarczych, ustrojowych i kulturalnych kilku różnych epok w narodowych dziejach.

Wniosek końcowy

Reasumując, uznaję że dysertacja doktorska Pana mgr. Roberta Frączaka pt. *Życie i działalność Ludwika Ręgorowicza (1888-1970) w świetle jego spuścizny w Archiwum Polskiej Akademii Nauk* stanowi oryginalne rozwiązanie podjętego problemu badawczego w zakresie zastosowania wyników własnych badań. Uważam, że w pełni spełnia ona wymogi określone w art. 187 ust. 1-3 *Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, stąd też wnoszę o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Janina Kite